

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Войтенка Сергія Михайловича «Психолого-педагогічні засоби регуляції спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Актуальність дисертаційної роботи. Ефективність спільної діяльності спортивної команди пов'язують з розвитком індивідуальних умінь конкретної спортивної спеціалізації, ступенем компетентності у питаннях регуляції персональної активності для досягнення спільної мети, якістю навичок групової (командної) взаємодії. Проте реальне підвищення ефективності спільної діяльності відбувається не лінійним шляхом. Якість спільних дій спортивної команди часто відзначається унікальністю командної взаємодії, особливостями функціональних навантажень кожного з її учасників, інтелектуальними, емоційними та поведінковими ресурсами конкретного колективного суб'єкта. Зусилля внутрішньогрупової взаємодії, яка неодмінно відбувається в процесі ускладнення групових завдань призводить до появи асиметричності індивідуальних внесків у спільні здобутки. З одного боку, спільна діяльність збагачує компетентність кожного спортсмена, удосконалює його здібності та навички. З іншого персоналізується простір його індивідуальної ефективності, детермінуються зусилля і наполегливість у складних ситуаціях. Висуваються певні вимоги, або колективні очікування, сумарна кількість яких складає потенційну функціональну спроможність команди, визначаючи ефективність спільної діяльності спортсменів.

Сучасні уявлення про взаємодію партнерів у спортивних командах, передбачають різні її форми, зокрема взаємопов'язану, синергічну, послідовну та індивідуальну.

Відтак постає проблема розробки психолого-педагогічних засобів спрямованих на розвиток та регуляцію спільної діяльності спортивних команд із урахуванням різних типів взаємодії. Отже, актуальність проблеми та її недостатня

розробленість зумовили вибір дисертаційного дослідження за темою «Психолого-педагогічні засоби регуляції спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії».

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми 2.14 «Організаційно-методичні основи педагогічного і психологічного забезпечення підготовки збірних команд України» (номер державної реєстрації 0111U001726); науковим проектом «Ресурсне забезпечення системи підготовки спортсменів в олімпійському спорті» (номер державної реєстрації 0113U004034), який затверджено Міністерством освіти і науки України на 2013 – 2014 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення дисертаційній роботі, висновки що випливають зі змісту дисертаційного дослідження та подані рекомендації належною мірою обґрунтовані та підтверджені статистично, їх об'єктивність і новизна не викликають сумніву. Необхідно відзначити логічний взаємозв'язок назви наукового напрямку, постановки мети і завдань дослідження. Завдання дослідження конкретні і повністю відповідають поставленій меті та повноцінно розкривають тему дослідження, переконливо висвітлюють наукову новизну та практичну значущість. Найбільш вагомі результати роботи обґрунтовані у порівнянні з даними авторів, які працювали над окресленим напрямом дослідження. Огляд літератури є достатнім за обсягом, у якому в належній мірі висвітлена обрана тема та критично проаналізовані напрацювання в цьому напрямку досліджень.

Вірогідність результатів забезпечена адекватністю методів дослідження, достатньою кількістю досліджуваних, коректною статистичною обробкою експериментальних даних.

Достовірність результатів та їх новизна. Ступінь достовірності отриманих результатів підтверджена достатнім обсягом та репрезентативністю вибірки досліджуваних спортсменів; коректністю проведення педагогічного експерименту (констатувального й формувального) та статистичної обробки даних.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що автором: уперше теоретично обґрунтовано та експериментально операціоналізовано регулятори ефективності спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії, зокрема процеси розвитку групових феноменів: ідентифікації, суб'єктності, самооцінки, розподілу ролей, організованості та взаємодії; отримано наукові дані про відмінності спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії, групами спортсменів різної кваліфікації; обґрунтовано авторську програму регуляції спільної діяльності спортивних команд (на прикладі команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії).

Войтенком С.. М. удосконалено понятійний апарат для визначення організаційно-процесуальних сторін групової ефективності спортивної команди та її регуляторні функції в межах спільної діяльності спортсменів.

За результатами дослідження набули подальшого розвитку методи оцінки групової ефективності спортивної команди, як засобу діагностики та контролю ефективності спільної діяльності спортивних команд та наукові дані про феноменологію спільної діяльності спортивних команд та її специфіку в спортивних командах із різним типом взаємодії та рівнем кваліфікації.

Практичне значення. На основі проведеного дослідження автором обґрунтовано авторську програму регуляції спільної діяльності спортивних команд (на прикладі команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії), виокремлено основні педагогічні прийоми та сформовано практичні рекомендації спрямовані на регуляцію ефективності спільної спортивної діяльності, що можуть бути використані спортсменами та тренерами в процесі навчально-тренувальної діяльності.

Результати досліджень впроваджені і використовуються у практиці тренувального процесу збірних команд України та в навчальний процес вищих навчальних закладів, що підтверджується відповідними актами та довідками впровадження.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

Дисертаційна робота носить аналітичний характер та складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації 227 сторінок, з них 168 – основного тексту, містить 49 таблиць, 3 рисунки. Бібліографія містить 276 джерел наукової та спеціальної літератури, з яких 49 іноземні.

У вступі(с. 5-10) обґрунтовано актуальність обраної теми; вказано зв'язок з науковими планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; обґрунтовано наукову новизну і практичну значущість роботи, а також визначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях; представлено інформацію про апробацію результатів і публікації за темою дисертаційної роботи.

У першому розділі (с. 11-44) «Теоретико-методичні підходи дослідження **спільної діяльності в спорті**» проведено аналіз та узагальнення літературних джерел щодо розвитку якостей спільної діяльності спортсменів. Установлено, що існуючі результати не повною мірою задовольняють потреби спортивних психологів в оцінюванні групової ефективності та визначенні факторів, що її регулюють. Зазначається, що ідея вивчення групової ефективності з'явилася як функціональне розширення індивідуальної ефективності, хоч і не еквівалентне сумі індивідуальних самоефективностей групи, поєднала самосприйняття учасників групи щодо можливостей її дій, взаємодії між членами групи для досягнення загального успіху.

У результаті теоретичного аналізу обґрунтовано новий підхід до вивчення спільної діяльності спортивної команди, що базується на вивченні ефектів внутрішньо групової взаємодії. Дисертантом визначено поняття ефективність спільної діяльності спортивної команди та виділено основні показники, що визначають якість спільних дій, побудовано топологічну схему зв'язків «спільна діяльність – групова результативність». Охарактеризовано внутрішньо груповий механізм підвищення групової ефективності як один з найважливіших аспектів формування та розвитку спільної діяльності спортивної команди.

У другому розділі (с. 45-62) «Методи та організація дослідження» представлено та обґрунтовано систему взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих методів, що використовувались для розв'язання завдань дисертаційної роботи та наведена детальна інформація про організацію дослідження та представлена характеристика етапів дослідження

У третьому розділі (с. 63-115) “Експериментальне дослідження ефективності спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії” представлено результати експериментального дослідження, визначено характер спільної діяльності в спортивних командах із різним типом взаємодії та групи спортсменів різної кваліфікації, зв'язок із груповою ефективністю та методи оцінювання групової ефективності спортивної команди.

В ході дослідження порівняльного аналізу якісних показників ефективності спільної діяльності спортивних командах із різним типом взаємодії автором зафіксовано найвищу суму рангів в командах зі спільно-синергічним типом взаємодії, найнижчий ранг – у команд зі спільно-взаємопов'язаним типом взаємодії. За показниками групової ефективності найвищу суму рангів зафіксовано у командах зі спільно-синергічним типом взаємодії, найнижчий ранг у командах зі спільно-последовним типом взаємодії.

Аналізуючи відмінності спільної діяльності спортсменів різних кваліфікаційних груп, автором зафіксовано найвищу суму рангів у групи спортсменів майстрів спорту міжнародного класу, найнижчий ранг – групи спортсменів першого розряду. Визначаючи послідовність зростання даних показників групової ефективності, найвищу суму рангів також зафіксовано у майстрів спорту міжнародного класу, найнижчий ранг – у спортсменів першого розряду.

У четвертому розділі (с. 116-155) «Програма підвищення ефективності спільної діяльності спортивних команд» представлено експериментальну перевірку засобів регуляції спільної діяльності спортивних команд (на прикладі команд спільно-взаємопов'язаного типу взаємодії), що здійснювалась за авторською програмою розвитку групової ефективності спортивної команди.

Авторська програма показала наявність позитивних змін якісних показників спільної діяльності та технічних прийомів змагальної діяльності у спортсменів експериментальної групи..

У п'ятому розділі (с. 156-164) «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» автором проаналізовано та узагальнено дані наукової і методичної літератури, власні наукові дослідження. Висвітлено ступінь повноти досліджуваної проблеми. У ході виконання дисертаційного дослідження отримано результати, що підтверджують і доповнюють існуючі розробки, а також цілком нові дані.

Висновки (с.165-168) викладено конкретно і стисло, відповідають поставленим завданням.

Додатки оформлені у відповідності до вимог, відповідають напряду та доповнюють розуміння проведених досліджень.

Стиль і мова дисертації. Дисертація та автореферат написані методично грамотно, сучасною українською мовою із дотриманням наукового стилю, що відзначається адекватним застосуванням термінологічного апарату, орфографічно та стилістично витримані, характерні єдністю мети, завдань, змісту та висновків.

Повнота викладу результатів дослідження у друкованих працях. Автор має достатню кількість публікацій у фахових виданнях. У цих публікаціях викладено основні положення, висновки і рекомендації, що зроблені дисертантом у своїй роботі. Основні наукові й прикладні результати дисертації відображено в 1 навчально-методичному посібнику, 15 наукових публікаціях, 8 з яких – у наукових фахових виданнях, з них 5 публікацій – у виданнях, які належать до переліку міжнародних наукометричних баз.

Аналіз змісту публікацій засвідчив про повноту викладення у них результатів дисертаційної роботи.

Зміст **автореферату** є ідентичним до змісту дисертації і достатньо повно відображає основні положення дисертаційного дослідження.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, звертаємо увагу на окремі недоліки і дискусійні положення, зокрема:

1. у контексті напряму дисертаційної роботи потребує пояснення доцільність вивчення розвитку наукових уявлень про спільну спортивну діяльність проведеного автором у підрозділі 1.1 (с. 11-15);

2. наявна невідповідність переліку методів дослідження, зазначених у вступі до дисертаційної роботи (с. 7) та у розділі 2 (с. 45), зокрема щодо анкетування та психодіагностичного тестування;

3. у роботі проведено визначення та характеристика різних типів взаємодій (спільно-взаємоповязаний, спільно-синергійний, спільно-індивідуальний, спільно-послідовний). Водночас педагогічний експеримент проведено із залученням команд виключно із спільно-взаємоповязаним типом взаємодії, що потребує пояснення;

4. потребує уточнення, чи враховувалися відмінності у спільній спортивній діяльності спортсменів I розряду та КМС, які перебували у складі експериментальної групи.

5. у таблицях 3.17 та 3.18 представлено рейтинг груп спортсменів різної кваліфікації. Отримані результати дають змогу констатувати пряму залежність якості показників від рівня кваліфікації спортсменів. Виникає питання про доцільність проведення цього порівняння;

6. не зрозуміло у межах якого із завдань дослідження були отриманні результати щодо валідації опитувальника для оцінювання групової ефективності спортивної команди представлені у підрозділі 3.4;

7. вважаємо необхідним конкретизувати структурні та змістовні відмінності авторської програми «розвитку групової ефективності спортивної команди» та традиційної програми;

8. у таблиці 4.8 представлена результативність змагальної діяльності обох груп до та після педагогічного експерименту. Цікавим для нас є думка автора щодо причин стабільності та в окремих випадках (виконані подачі, прийоми, нападаючі удари тощо) зниження якісних показників спортсменів контрольної групи;

У той же час, зазначені недоліки та дискусійні положення принципово не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її наукового значення й практичної цінності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота **Войтенка Сергія Михайловича «Психолого-педагогічні засоби регуляції спільної діяльності спортивних команд із різним типом взаємодії»** яка представлена на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт, є самостійною, завершеною науково-дослідною працею, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» МОН України, які пред'являються до кандидатських дисертацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а здобувач Войтенко Сергій Михайлович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

доцент кафедри спортивних та рекреаційних ігор

Львівського державного університету

фізичної культури

кандидат наук з фізичного виховання та спорту

В. О. Мельник

Проректор з науки та зовнішніх зв'язків

Львівського державного університету

фізичної культури

кандидат біологічних наук, професор

А. С. Вовканич